

HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI KAPSAMINDA KÜLTÜREL MİRASIN ANİMASYON ÇİZGİ DİZİLERLE AKTARIMI: BİR YÖRÜK HİKÂYESİ MAYSA VE BULUT

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Burcu SEL¹

1 Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, burcusel3@gmail.com, ORCID : 0000-0002-7663-0434.

Geliş Tarihi: 02.01.2022 Kabul Tarihi: 07.03.2022 DOI: 10.37669/milliegitim.1052307

Öz: Çocuklarda ortak kültürel belleğin küçük yaşlarda medya aracılığıyla inşası, ileriki yaşlarda da eğitsel süreçler aracılığıyla sürekliliğinin sağlanması ve korunması nitelikli bir kültürel hafıza oluşumu açısından önemlidir. Bu araştırmada kültürel mirasın önemli bir “odak” haline geldiği sosyal bilgiler ve hayat bilgisi öğretim programı kapsamında, Yörük bir ailenin hikâyesinin anlatıldığı “Maysa ve Bulut” adlı animasyon çizgi dizinin kültürel miras öğeleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel ve nitel bir yaklaşım benimsenerek doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda sürece ve bağlama hâkim olma, veri toplama protokolünün hazırlanması, protokolün test edilmesi, verilerin toplanması ve analiz edilmesi süreçleri göz önünde bulundurulmuştur. Çizgi dizinin 86 bölümü izlenmiş, verilerin toplanması ve makro analizi eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Veriler MAXQDA 2020 programına aktarılarak içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda sözlü kültüre ilişkin uygulamalar, yemek kültürüne ilişkin uygulamalar, kültüre dayalı eğlence etkinlikleri, kültüre dayalı ritüeller/şölenler, kültüre dayalı sağlık uygulamaları ve kültüre dayalı el sanatları olmak üzere altı alt kategoriye ulaşılmıştır. Bu alt kategorilerin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültürel öğelerle güçlü ve simetrik bir ilişkisinin var olduğu, Maysa ve Bulut adlı çizgi dizide yer alan nitelikli ve yoğun kültürel miras öğelerinin çocukların okulda karşı karşıya kaldıkları öğretim programlarının bir izdüşümü olduğu görülmüştür. Kültürel pratiklerin çocuğa aktarımında öğretim programları aracılığıyla okullarda verilen formal “kültür”e dayalı eğitimin çizgi filmler aracılığıyla pekiştirilmesi önemli bir işlevsel alan olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çizgi film, kültürel miras, hayat bilgisi, sosyal bilgiler

TRANSFER OF CULTURAL HERITAGE WITH ANIMATED CARTOON SERIES WITHIN THE SCOPE OF LIFE SCIENCE AND SOCIAL STUDIES CURRICULUM: A NOMAD STORY MAYSA AND BULUT

Abstract:

The construction of a common cultural memory in children through the media at an early age, and its continuity and preservation through educational processes in later ages are important for the formation of a qualified cultural memory. In this research, it is aimed to examine the animated cartoon series "Maysa ve Bulut", which tells the story of a Yörük family, in terms of cultural heritage elements, within the scope of the social studies and life science curriculum, in which cultural heritage has become an important "focus". In the research, a descriptive and qualitative approach was adopted and document analysis method was used. In this context, the processes of mastering the process and the context, preparing the data collection protocol, testing the protocol, collecting and analyzing the data were taken into consideration. 86 episodes of the cartoon were watched, data collection and macro analysis were carried out simultaneously. The data were transferred to the MAXQDA 2020 program and analyzed through content analysis. As a result of the research, six sub-categories were reached: applications related to oral culture, applications related to food culture, entertainment activities based on culture, rituals/festivals based on culture, health practices based on culture and handicrafts based on culture. It has been observed that these sub-categories have a strong and symmetrical relationship with the cultural elements in the life studies and social studies curriculum, and that the quality and intense cultural heritage elements in the cartoon series Maysa and Bulut are a projection of the curriculum that children face at school. Reinforcing the formal "culture"-based education given in schools through curricula in transferring cultural practices to children through cartoons can be considered as an important functional area.

Keywords: cartoons, cultural heritage, life science, social studies

Giriş

Giderek yaygınlaşan ve değişen medya unsurları, annelerin etkin bir şekilde iş hayatına katılımı, çocuk bakımında meydana gelen rol ve görev değişiklikler, çocuklara yönelik endüstride meydana gelen değişimler gibi çeşitli nedenlerden dolayı özellikle

küçük yaştaki çocukların çizgi filmleri ya da animasyonları daha yoğun bir şekilde izlemesi olasıdır. Günümüzde genellikle çocuğun dünyaya gelmesinden sonra ilk teması öncelikle annesiyle, ardından oyuncaklarıyla ve son olarak animasyonlarla olduğundan; çocuklara çizgi filmlerin çocukluk dönemi süresince eşlik etmeleri onların değerlerine, dünya görüşlerine ve hayatlarına yönelik büyük bir etki yaratmaktadır (Liu & Liu, 2017, s.672). Modern zamanlarda aile bireylerinin çocuklara daha az zaman ayırmasına bağlı olarak çocuklar zamanlarının büyük çoğunluğunu çizgi film izleyerek geçirmektedir (Yousaf, Shehzad & Hassan, 2015, s.178). Bu doğrultuda ebeveynler çocukların günde ortalama 2,6 saat televizyon izleyerek geçirdiklerini ifade etmektedirler (Cheng, vd., 2004). Türkiye’de ise ortalama televizyon izleyicisi olma yaşının $2,7 \pm 1,6$ yıl olduğu, çocukların %62’si günde 2 saatten fazla TV izlediği görülmüştür (Yalçın vd., 2002). Ayrıca Türkiye’de çocukların televizyonda seyretmekten hoşlandığı tercihler arasında yüzde 28,7’lik oranla çizgi filmler başta gelmektedir (RTÜK, 2013). Bu süreçte bir diğer önemli unsur ise çocuklara yönelik medyanın çeşitliliğinin ve bu medya unsurlarına ayrılan zamanın artması ve erişim kolaylığı olarak görülebilir. Yerel ve yabancı medya içeriğinin genişlemesi ve artan çeşitliliği, onun kültürel açıdan yarattığı etkilere ilişkin sayısız soruyu gündeme getirmiştir (Omar & Ishak, 2011, s.1). Animasyon çizgi filmler, önce okul sonrası saatlerde ve cumartesi sabahları, daha sonra akşam prime-time olarak ifade edilen saatlerde düzenli bir takvim haline gelmiştir (Yoon & Malecki, 2010, s.245). Dolayısıyla çocuklar çizgi filmlere artan çeşitlilikle ve sürelerle maruz kalmaya başlamıştır. Ayrıca çizgi filmlere ve animasyonlara yönelik giderek artan bu yoğun ilgi çizgi film sektörüne olan “ekonomik” yönelimin gücüne de ivme kazandırmıştır. Dünya ekonomisinin gelişmesiyle birlikte farklı ülkelerin ve ulusların kültürleri daha sık ve derinden kesişmekte; ekonomik süreçlerde kültürel faktörler giderek daha önemli bir rol oynamaktadır (Huang, 2017, s.530). Disney gibi şirketler çocuk kültürünün metalaştırılmasından elde edilecek kâr potansiyelinin farkında olmuşlar; çocukların satın alma alışkanlıklarını ve ebeveyn harcamalarını nasıl etkileyebileceklerini keşfetmeyi önemli birer amaç haline getirmişlerdir (Giroux & Pollock, 2010, s.3). Görüldüğü üzere büyük bir endüstri haline gelen çizgi film ve kültür kavramlarının kesişim noktası ekonomi gibi farklı alanlarda da önemli bir işlevsel alan yaratmaktadır.

Çizgi Film ve Kültürel İşlevleri

Çocuklara yönelik medya ürünleri, üreticilerinin kültürel değerlerini, ürettikleri dönemin sosyal, politik ve ekonomik durumlarını yansıttığından çizgi film izlemek masum ve sıradan bir tüketim eylemi olarak kabul görmez; bunlardan daha ziyade karmaşık bir kodlama/kod çözme ve kültürel manaları özümseme sürecini içerisinde barındırır (Belkhyr, 2012, s.704). Başlıca önemli bir endüstri olarak çizgi filmler, bir ulusa ait kültürü, değerleri ve tutumları komik ve canlı bir şekilde sunabilir (Zhou, 2016, s.163). Ayrıca animasyonlar, genellikle ulusal, klasik veya çağdaş kültürde yer alan farklı kültürel formülleri kullanma yeteneğiyle ön plana çıkar (Tipa, 2014, s.338).

Çok sayıda farklı ülkenin animasyonlarındaki hayvan resimleri ve figürler genellikle bu ülkelere/milletlere ait eşsiz sanatsal cazibeleri ortaya koyan mit, masal, folklor ve diğer geleneksel kültürlerden gelmektedir (Wang, 2015, s.433). Pinocchio (Pinokyo), Cinderella (Kül Kedisi), Mulan, Aladdin, The Hunch back of Notre Dame (Notre Dame'ın Kamburu), Gake No Ue No Ponyo (Küçük Deniz Kızı Ponyo), The Princess and The Frog (Prenses ve Kurbağa), The Secret of Kells, Rise of the Guardians (Efsane Beşli), Pocohontas gibi filmlerde, farklı ülkelerin çeşitli kültürlerine ait folklorik unsurlar esas konu/tema olarak temel teşkil etmiştir (Kaba, 2014, Taş Alicenap, 2015). Stüdyo Ghibli yapımı bir çizgi filmde Muromaki zamanındaki Japon toplumu sunulurken, Pixar yapımı farklı bir çizgi filmde ise Amerikan aile yapısının örneklerine rahatlıkla anlaşılabilir (Uçan, 2018, s.1134). Ayrıca Di Giovanni (2003)'e göre, söz gelimi farklı zamanlarda geçen Beauty and the Beast (Güzel ve Çirkin) (1991) ve The Hunchback of Notre Dame (Notre Dame'ın Kamburu) (1996) adlı yapımlarda evrensel olarak tanınan Fransız ekmeği "baget"e görsel ve sözlü atflar yapılarak açılış sahnelerinde sosyo-kültürel bağlamın inşasına güçlü bir popüler referans sunar. Ayrıca Binbir Gece Masalları'nın büyümlü atmosferinden esinlenen Aladdin'de (1992) anlatıcı rolündeki seyyar satıcı, kendisini Arapça kökenli bir kelime olan "Selam" diyerek izleyiciye tanıtır; Mulan adlı yapımda Çin kültürünün en göze çarpan unsurları olan Çin Seddi ve lotus çiçeği yer alırken, Herkül'ün hikâyesi ilham perilerine, tanrıçalara, amazonlara ve benzerlerine yapılan göndermelerle bezenir (Di Giovanni, 2003, s.211-212). Tom ve Jerry' de ise Amerikan kültüründeki mizah anlayışı harika bir şekilde sunulur (Zhou, 2016, s.166).

Ulusal alanyazın incelendiğinde ise çizgi filmlerin kültürel kodların/göstergelerin taşıyıcısı olduğunu, yerel kültür ve halk bilimi öğelerinin yeniden üretilmesine olanak sağladığını gösterir çeşitli araştırmalar mevcuttur. Bu doğrultuda çizgi filmlerin kültürel aktarım sürecindeki işlevlerinin değerlendirildiği (Akbat, 2019; Aslan, 2018; Atan, 1995; Bastı, 2016; Duman ve Gümüştepe, 2016; Kamacıoğlu, 2017; Kaya, 2014; Türkmen, 2012), popüler kültür (Güngör ve Çolak, 2019; Ünver, 2002; Yapıcıoğlu, 2010; Yarah ve Avcı, 2017), milli kültür (Çetin ve Üzer, 2018), halk bilimi (Aslan ve Yılar, 2019; Karaman ve Yılar, 2020), yerel-küresel kültür (Eşitti, 2016), kültürel öğeler (Karakuş, 2016; Pekşen Akça ve Baran, 2018; Selanik Ay ve Korkmaz, 2017) ve kültürel göstergeler (Aydoğan, 2019) bakımından incelendiği görülmektedir. Bununla birlikte çizgi filmlerdeki kültürel etkilerin incelendiği (Kaba, 2014), çizgi filmler arasındaki kültürel farklılıkların/kültürel boyutların (Akyüz, 2019; Özer ve Avcı, 2015; Sancar, 2017) belirlendiği, çizgi filmlerin birer kültürel etkileşim ögesi olarak incelendiği (Ünsal, 2020) ve karakterlerin kültürler bakımından değerlendirildiği (Bülbül, 2019) araştırmalar da mevcuttur.

Çocuklar için dünya medyası fırsatlar ve riskler olmak üzere birbirine zıt ama önemli iki tema sunar: Bu kapsamda medya ve çizgi filmlerin yüzeysel düzeyde küreselleşmesi, çocukların perspektiflerini ve vizyonlarını zenginleştirmek adına yeni fir-

satlar yaratarak, bilgiye daha kapsamlı ve eşit erişim sağlar; ancak bir yandan da kültürel kimlik ve değerleri de tehdit eder (Belkhyr, 2012, s.712). Çizgi filmler kimi zamanda kültürel çatışmalara, kültürel saldırganlığa, kültürel yok saymaya ya da kültürel dezenfaryosyana neden olabilmektedir. Bu kapsamda en dikkat çekici örneklerden biri “Mulan” adlı yapımdır. Geleneksel bir Çin karakteri olan Mulan, Disney tarafından orijinal olay örgüsünü korumayı gözeterek yerleştirilmiş, bununla birlikte Mulan en sonunda Batılı değerler tarafından da tanınan, bencil bir Çinli kız olmuştur (Wang, Han & Xu, 2020, s.1335). Ayrıca Mulan’da içerik ve dilsel deformasyonun var olduğu (Tian & Xiong, 2013, s.862) da ortaya konmuştur. Kültürel deformasyon, ekleme, çıkarma, spesifikasyon, doğrudan anlatım ve değiştirme gibi çeşitli uyarlama stratejilerinin kullanılması nedeniyle kültürel bozulmanın genellikle değişen derecelerde meydana geldiği, dünya kültür mirasının bir tür kültürel sahiplenilmesi anlamına gelmektedir (Tian & Xiong, 2013, s.862). Naz, Rasheed ve Rasheed (2018) tarafından gerçekleştirilen ve Hintçe dublajlı çizgi filmlerin öğrencilerin dil kalıpları ve kültürü üzerindeki etkilerinin incelendiği araştırmada ise bu çizgi filmlerin Pakistan’daki çocukların dil kalıplarına ve kültürleri üzerine büyük etki yarattığı ve bu durumun endişe verici olduğu belirtilmiştir. Bir ülkeye ait animasyonlar ve kültürel alanlar başka ülkeler tarafından idare ediliyorsa, o ülkenin gelecekteki ulusal kültürü de diğer ülkelerden etkilenebilir hale gelmektedir (Liu & Liu, 2017, s.672). Bununla birlikte küresel anlamda yankı uyandıran çizgi filmlerle aktarılan Batı’ya ilişkin değerlerin ve yaşam biçimlerinin gitgide yerel kültürleri baskılaması önemli bir kültürel olumsuzluk olarak görülebilir (Eşitti, 2016, s. 127). Çizgi film endüstrisinde egemenliğini sağlamış ülkeler kültürel değerleri kullandıkları teknikler vasıtasıyla izleyene doğrudan aktarmaktansa evrensel konular başlığı altında aktarma yolunu seçerler (Uçan, 2018, s.1143). Dolayısıyla kimi zaman kültürel aktarım ve süreklilik sürecinde önemli ve olumlu bir rol oynayan çizgi filmler kimi zamanda kültürel baskılamaya ya da kültürel değişim süreçlerinde bir “gövde gösterisi” olarak görülebilmektedir.

Çizgi Filmlerin Eğitsel İşlevleri: Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Dersleri

Çizgi filmlerin öğretme ve öğrenme stratejileri olarak kullanımı eğitimciler arasında yeniden dikkat çekmeye başlamıştır. Çünkü çizgi filmler; anlayışı, dikkati ve ilgiyi artırmakta, öğrenmeye yönelik motivasyonu ve tutumları geliştirmekte, üretkenliği, yaratıcılığı ve farklı düşünmeyi artırmakta, kaygıyı ve stresi azaltmakta, öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımını artırmakta, bıkkınlık ve davranış bozukluklarını azaltmaktadır (Khalid, Meerah & Halim, 2010, s.539). Çocukların büyük çoğunluğu televizyon ekranında etkinlik yapan insanları izlemekte ve günlük yaşamlarında onlara benzer şekilde davranışlarda bulunmaktadırlar (Rai, Waskel, Sakalle, Dixit & Mahore, 2017, s.1375). Araştırma sonuçlarına göre animasyonlu çizgi film kullanımı öğrencilerin normalde kavraması zor olan ve çoğu zaman onlarda kavram yanılıklarına neden olan belirli kavramlara ilişkin bilgi ve anlayışlarını önemli ölçüde artırmaktadır (Dalcosta, Kamariotaki-Paparrigopoulou, Palyvos & Spyrellis, 2009, s.741). Sosyal bilgiler

öğretimi açısından değerlendirildiğinde ise öğretim materyali ve yardımcı bir eğitsel araç olarak etkili öğrenme süreçleri için etkin bir şekilde kullanılabileceği (Özaydın, 2020; Şentürk ve Şimşek, 2021); sosyal bilgiler dersi kapsamında çizgi film kullanımının öğrencilerin akademik başarısını artırdığı (Oruç & Teymuroğlu, 2016; Özer, 2012; Şentürk, 2020) ortaya konmuştur. Ayrıca yine sosyal bilgiler dersi kapsamında çizgi filmlerin incelendiği bir diğer çalışmada en fazla sıklıkla bilimsellik; en az sıklıkla bağımsızlık değerine yer verildiği görülmüştür (Selanik Ay & Korkmaz, 2017). Ayrıca bir animasyon filminin içerdiği değerlerin incelendiği bir diğer çalışmada ise sosyal bilgiler öğretim programındaki çok sayıda değeri barındırdığı ortaya konulmuştur (Beldağ & Kağan, 2017). Hayat bilgisi öğretim programı açısından değerlendirildiğinde ise incelenen çizgi filmlerde çok sayıda farklı değerlere rastlanılmış, değer öğretimi sürecinde işlevsel bir biçimde kullanılabilmesi ifade edilmiştir (Bölük, 2018; Sadi-oğlu vd., 2018). Ayrıca Aslan (2020) tarafından yapılan çalışmada sınıf öğretmenleri Hayat Bilgisi dersinde çizgi film kullanımının kalıcılığı sağlama, rol model olma, dersi eğlenceli hale getirme gibi olumlu yönlerine ve olumsuz rol model olabileme, her kazanım için elverişli olmama ve yanlış mesajlar barındırma gibi olumsuz yönlerine vurgu yapmışlardır.

Bu çalışmanın temelini oluşturan kültürel miras ve sosyal bilgiler/hayat bilgisi dersi açısından çizgi filmlerin işlevselliği düşünüldüğünde ise; çizgi film-kültür arasındaki güçlü ilişkinin yarattığı kesişim noktası göz önünde bulundurulmalıdır. 2018 sosyal bilgiler ve hayat bilgisi öğretim programı incelendiğinde söz konusu derslerin temel bileşenlerinden biri olan “kültür” kavramının Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde; anadilde iletişim, yabancı dilde iletişim, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğinde ortaya konulduğu görülmektedir (MEB, 2018, s.4-5). Hayat bilgisi öğretim programı incelendiğinde ise hayat bilgisi dersi öğretim programının özel amaçları bölümünde “Ülkesini sever, tarihî ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olur” ifadesi yer almaktadır (MEB, 2018, s.8). Ayrıca “millî ve kültürel değerleri tanıma” temel yaşam becerileri arasında yer aldığı ve kültürel unsurlara ağırlıklı olarak “Ülkemizde Hayat” ünitesinde yer verildiği görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçları bölümünde ise “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öğe ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri” ifadesi yer almaktadır (MEB, 2018, s.8). Sosyal bilgiler öğretim programının yapısı açısından incelendiğinde ise kültürel unsurların Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında ön plana çıktığı görülmektedir. Özellikle Kültür ve Miras öğrenme alanında milli kültüre ve kültürel mirasa duyarlılık değerine vurgu yapılmıştır. Kültür ve Miras öğrenme alanına ilişkin yapılan açıklamada aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı kültür ve kültürel mirası ön plana çıkararak bir yapıya sahiptir. Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir millî bilincin oluş-

turulmasını amaçlamaktadır. Böylece öğrenciler kültürel öğelerin, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu kavrayacaktır. Bunun yanında kültürümüzün dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığı kavratılır (MEB, 2018, s.11).

Görüldüğü üzere hem sosyal bilgiler hem de hayat bilgisi derslerinin ve kültürün kesişim noktasının sunduğu eğitsel zemin düşünüldüğünde çocukların uzun süreler boyunca izledikleri, gelişimlerinde kimi zaman olumlu kimi zaman olumsuz roller oynayan çizgi filmlerin kültürel işlevlerinin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmada kültürel mirasın önemli bir “odak” haline geldiği sosyal bilgiler ve hayat bilgisi öğretim programı kapsamında, Yörük bir ailenin hikâyesinin anlatıldığı “Maysa ve Bulut” adlı animasyon çizgi dizinin kültürel miras öğeleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Sosyal bilgiler ve hayat bilgisi öğretim programı kapsamında kültürel mirasın aktarımının bir Yörük hikâyesi olan “Maysa ve Bulut” adlı yapıım üzerinden incelendiği bu araştırmada betimsel ve nitel bir yaklaşım benimsenerek doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, hem basılı hem de elektronik (bilgisayar ortamı ve internet üzerinden iletilen) materyalleri gözden geçirmek veya değerlendirmek için kullanılan sistematik bir prosedürdür (Bowen, 2009, s.27). Sosyal bilimlerde dokümana dayalı araştırmalar, araştırma protokolüne sıkı sıkıya bağlı kalmayı gerektiren bilimsel bir yöntem olması bakımından tam bir güvenle benimsenebilecek yararlı ve yeterince kullanılmayan bir yaklaşımdır (Mogalakwe, 2006, s.222). Aslında doküman analizi, genellikle diğer araştırma yöntemlerinin bir tamamlayıcısı olarak işlevsellik kazansa da, tek başına bir yöntem olarak da kullanılmaktadır (Bowen, 2009, s.29). Bu araştırmada her bir çizgi dizi bölümü internet üzerinden erişilen bir doküman niteliği taşımaktadır. Kimi zaman araştırılan bir hususun gerçekliğini anlamının en iyi yöntemi üretilen metinlerin (kültürel zemine bağlı olarak yerel gazeteler, televizyonların ve/veya radyo yayınlarının, yerel sanatın, okul çağındaki çocukların şiir ve denemelerinin, dergilerin ve günlüklerin ve/veya doktrinlerin ve dogmanın) incelenmesini ve analizini kapsayabilir (O’Leary, 2017). Bu doğrultuda sosyal bilgiler ve hayat bilgisi öğretim programı kapsamında kültürel mirasın TRT Çocuk adlı televizyon kanalında yayınlanan bir animasyon çizgi dizi üzerinden incelenmesi ve analiz edilmesi hedeflenmiştir.

Doküman analizinin aşamaları Bowen (2009) tarafından gözden geçirme (yüzeysel inceleme), okuma (kapsamlı inceleme) ve yorumlama olarak ifade edilmiştir. Bu araştırmada ise Altheide (1996) tarafından ortaya konulan bakış açısı benimsenmiştir. Altheide (1996) aşamaları araştırılacak belirli bir sorunu takip etme, bilgi kaynağının sürecine ve bağlamına aşına olma, formata dikkat ederek ilgili dokümanların birkaç (6–10) örneğine aşına olma, protokol taslağı (veri toplama sayfası) hazırlama, birkaç dokümandan veri toplayarak protokolü test etme, protokolü gözden geçirme,

bir örnekleme mantığına ve stratejisine ulaşma, verilerin toplanması, veri analizini gerçekleştirme, her kategori veya öge içindeki “aşınılıkları” ve “temel farklılıkları” karşılaştırma (metinsel notlar alma), kısa özetleri uç noktaların yanı sıra tipik durum örnekleriyle birleştirme, bulguları yorumlarla ve anahtar kavramlarla başka bir taslakta bütünleştirme şeklinde basamaklandırmıştır. Ayrıca bu çalışmada doküman analizi yöntemi benimsenerek mevcut dokümanlar (çizgi dizi bölümleri) incelendiği için ULAKBİM TR Dizin kriterleri gereği etik kurul kararı gerektiren çalışmalar kapsamında yer almamakta olup araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Sürece ve Bağlama Hâkim Olma

Araştırmada öncelikli olarak araştırmaya esas teşkil edilecek konu belirlendikten sonra söz konusu çizgi filmin bağlamına aşına olabilmek için çizgi dizi ile ilgili bilgiler toplanmış ve ilk bölüm de dâhil olmak üzere rastgele seçilen 10 bölüm izlenmiştir. Maysa ve Bulut Resimli Film Animasyon Stüdyosu tarafından projelendirilen ve Prix Jeunesse Festival (2014)'te de finale kalmış bir animasyon dizidir (<http://www.resimlifilim.com/>). Maysa ve Bulut, hafta içi TRT Çocuk kanalında saat 11.55 ve 00.15 olmak üzere günde iki kez yayımlanmaktadır (<https://www.trtcocuk.net.tr/yayin-kisi/>). Ana karakterleri Maysa ve Bulut olan bir yörük ailesinin yaşamından kesit sunan bu çizgi dizi Akça Oba'da geçmektedir. Anne Perçem, baba Devran, Erez amca, Seher Teyze, Yaman Dede, Güneş Ana çizgi dizinin önemli isimleridir. Ayrıca çocukların Bora, Kiraz, Günseli ve Çınar adlı arkadaşları da bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak söz konusu karakterler üzerinden inşa edilen çizgi diziyeye farklı bölümlerde farklı karakterler (öğretmen, ressam, ozan, doktor vb.) de dâhil olur. Karakterlerin kıyafetleri, kullandıkları dil ve eşyalar, yaşam alanları Yörük yaşamını yansıtır. Karakterlerin ilk tasarım aşamalarından görseller (<https://www.facebook.com/maysavebulut>) Şekil 1'de görülmektedir:

Şekil 1. Çizgi Dizide Yer Alan Karakterlerin İlk Tasarımları

Verilerin Toplanması

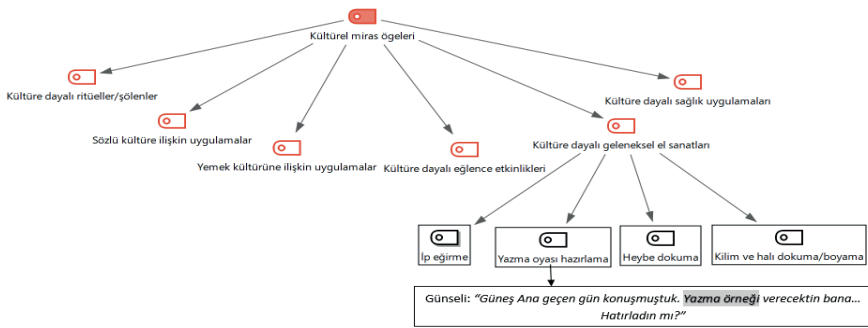
Süreç ve bağlamın belirlenmesinin ardından veri toplama sürecine ilişkin olarak “veri toplama protokolü” hazırlanmıştır. Veri toplama protokolünde bölüm numarası, bölüm ismi, bölüm süresi, içerisinde geçen ana olay, karakterler ele alınmıştır. Ayrı-

ca önemli kültürel ayrıntıların bulunduğu ifadelerin doğrudan alıntılanması için alan bırakılmıştır. Sonrasında rastgele seçilen 10 bölüm izlenerek hazırlanan veri toplama protokolü test edilmiştir. Bu süreçte veri toplama protokolünde önemli kültürel unsurların izlenen bölümün hangi dakikasında geçtiğini gösterir bir sütun açılmasına karar verilmiştir. Ardından söz konusu çizgi dizinin yayınlanan tüm bölümlerinin analiz edilmesine karar verilmiştir. Araştırma kapsamında TRT Çocuk kanalında yayınlanan Maysa ve Bulut adlı çizgi dizinin yayınlanan tüm bölümleri (86 bölüm)¹ temele alınmıştır. Verilerin toplanması ve makro analizi eş zamanlı olarak 8 Eylül 2021 tarihinde başlamış, 1 Kasım 2021 tarihinde tamamlanmıştır. Her bir bölüm yaklaşık 10 dakika sürmektedir. Bölüm isimleri ve bölümlere ilişkin süreler Ek 1’de belirtilmiştir. Araştırmacı tarafından toplamda 83 bölüm (899 dakika) izlenmiş ve veri toplama protokolüne işlenmiştir. Hemen sonrasında elde edilen ham veriler her bir bölüm Ç1, Ç2, Ç3... olacak şekilde bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Söz konusu çizgi filme ilişkin belirtilen bölümler izlendikten sonra veri toplama protokolüne işlenen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. İki kez ön okuma sürecinden geçirilen veriler sonrasında MAXQDA 2020 programına aktarılarak içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Bu kapsamda öncelikli olarak olası kod ve kategoriler tespit edilmiştir. Altheide (1996) tarafından belirtildiği üzere her kategori veya öge içindeki “aşırılıklar” ve “temel farklılıklar” karşılaştırılmış ve bu süreçte metinsel notlar alınmıştır. Bununla birlikte Bowen (2009) tarafından ortaya konulan bakış açısına uygun olarak elde edilen içeriğin çalışmanın kavramsal çerçevesine uygun olup olmadığı değerlendirilmiştir. Şekil 2’de “kültüre dayalı geleneksel el sanatları” adlı alt kategoriye ilişkin bir kodlama örneği yer almaktadır:

Şekil 2. Kodlama Örneği

1 Söz konusu çizgi dizinin 61, 75 ve 82. bölümlerine ulaşamadık.

Geçerlik ve Güvenirlik Süreçleri

Dokümana dayalı olarak elde edilen verileri değerlendirebilmek için özgünlük (authenticity), inanılabilirlik (credibility), temsiliyet (representativeness) ve anlam (meaning) olmak üzere basit bir dizi kriterin uygulanabileceği belirtilmektedir (Scott, 1990). Analiz için kanıtın özgünlüğü temel bir kriter olduğu için araştırmacının, başvuru dokümanının gerçekliği ve bütünlüğünü sağlamakla ilgili bir görev ve sorumluluğu vardır (Mogalakwe, 2006). Bu doğrultuda çizgi dizinin tüm bölümleri resmi bir devlet kanalı olan TRT Çocuk kanalından alınmıştır. Temsiliyet açısından değerlendirildiğinde dokümanların kapsamlı (konuyu tamamen veya geniş bir şekilde kapsayan) veya seçici (konunun yalnızca bazı yönlerini kapsayan) anlamında “eksiksizlik” açısından değerlendirilmesi önemlidir. Bu doğrultuda araştırma süreci dâhilinde çizgi dizinin yayınlanan tüm bölümleri incelenmiştir. İnanırcılığın sağlanması ise kanıtın hatadan ve çarpıtmadan arındırılmış olup olmadığı ile ilişkilidir (Mogalakwe, 2006). Bu nedenle uzman görüşüne başvurulmuş rastgele seçilen 10 bölümün kodlama örneği başka bir uzmana gönderilmiş ve kodlayıcılar arası benzerliklerin/farklılıkların tespit edilmesi hedeflenmiştir. Elde edilen uyum yüzdesi Miles ve Huberman (1994) tarafından ortaya konan formüle uygun olarak incelenmiştir. Bu doğrultuda uyum yüzdesi % 81.75 olarak tespit edilmiştir.

“Anlam” kapsamında bulguların açık ve anlaşılır olup olmadığının ortaya konulması önemlidir (Mogalakwe, 2006). Bu doğrultuda elde edilen bulgular çizgi diziden karakterlerin ve görsellerin doğrudan alıntılarıyla desteklenmiştir.

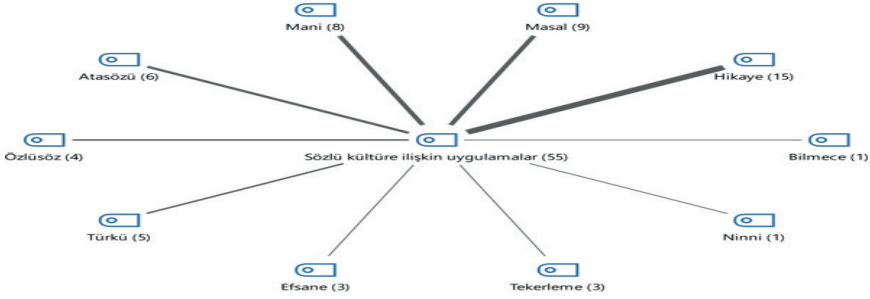
Bulgular

Maysa ve Bulut adlı çizgi dizi sosyal bilgiler ve hayat bilgisi öğretim programı kapsamında “kültürel miras öğeleri” açısından değerlendirildiğinde sözlü kültüre ilişkin uygulamalar (f=55), yemek kültürüne ilişkin uygulamalar (f=25), kültüre dayalı eğlence etkinlikleri (f=16), kültüre dayalı ritüeller/şölenler (f=14), kültüre dayalı sağlık uygulamaları (f=12) ve kültüre dayalı geleneksel sanatları (f=6) olmak üzere altı alt kategoriye ulaşılmıştır:

Sözlü Kültüre İlişkin Uygulamalar

Maysa ve Bulut adlı çizgi dizi “kültürel miras öğeleri” açısından değerlendirildiğinde sözlü kültüre ilişkin uygulamalara dair ulaşılan kodlar Şekil 3’te belirtilmiştir.

Şekil 3. Sözlü Kültür Alt Kategorisine Ait Kodlar

Sözlü kültüre ilişkin uygulamalar açısından Maysa ve Bulut adlı çizgi dizi değerlendirildiğinde sırasıyla hikâye, masal, mani, atasözü, özlü söz, türkü, efsane, tekerleme, ninni ve bilmecce kodlarının oluştuğu görülmektedir. Çizgi dizi boyunca özellikle ailenin yaşlı bireyleri olan Güneş Ana ve Yaman Dede tarafından kimi zaman dışarıda ateş başında, kimi zaman Yörük çadırının içinde çocuklar bir aradayken hikâye ve masalların anlatıldığı görülür. Bununla birlikte sıklıkla ele alınan bir diğer sözlü kültür ögesi de manilerdir. Örneğin Seher, baharın gelişini kutlamak üzere dileğini söyledikten sonra “Sevdiğim eşim dostum çok, ağardı bir gün daha, ey benim talih yıldızım, gülümse bana” (Ç23: 6’ 26”) adlı maniyi söyler. Bir ramazan gecesi sahurda Devran Emmi “Uyumasın gözümüz, doğru olsun sözümüz, her iki cihanda da ak olmalı yüzümüz” (Ç28: 4’ 26”) ve ardından da “Eski cami direk ister, söylemeye yürek ister, benim karnım tok ama arkadaşım börek ister” (Ç28: 4’ 42”) manilerini söyler.

Yaşanan önemli olaylardan sonra kimi zaman nasihat vermek kimi zaman var olan durumunun önemini vurgulamak amacıyla atasözlerine yer verilir. Örneğin Güneş Ana çocuklara yardım etmekten ve paylaşmaktan bahsederken “Aferin size! Gül veren elde gül kokusu kalır. Bunu hiç unutmayın” (Ç23: 4’ 45”) der. Göç yolunda yabancılardan kuzusunu izin almadan kervana katan Maysa’ya dedesi yaptığının iyi bir şey olmadığını anlatarak “Ha şöyle! At ölür nalı kalır, yiğit ölür namı kalır. Bunu asla unutma Maysa. Anlaştık mı?” (Ç2: 4’ 01”) der. Yine Yaman Dede bir gün kendisinin düğüne davet edilmesinden sonra “Eee, Harman yel ile düğün el ile... Geliriz tabii” (Ç59: 3’ 15”) der. Neredeyse atasözleri kadar vurgulanan bir diğer unsurun da türküler olduğu görülmektedir. Örneğin köye gelen ozan kışın ateşin başında aileye “İki Keklik Bir Kaya’da Ötüyor” türküsünü seslendirir ve ardından türkünün gerçek hikâyesini anlatır (Ç13: 4’ 07”). Bir diğer bölümde aile göç yolundayken Dedemoğlu’nun “Çıktık Horasan’dan Sökün Eyledik” türküsünü hep birlikte seslendirirler (Ç40: 0’ 58”):

Yaman Dede: “Çıktık Horasan’dan eyledik sökün. Düşürdüler bizi tozlu yollara. Aşırıldılar bizi karlı dağlara... Evet, gerisini kim söyleyecek?”

Bulut: “Ben! Bölük bölük yüklendi göçler, atlandı yaşlılar, yayandır gençler. Eee... şey...”

Maysa: “Ben biliyorum! Başımıza geldi gördüğü düşler, Düşürdüler bizi gurbet ellere...”

Fotoğraf 1. Ozanın Yörük Halkına Türkü Söylemesi

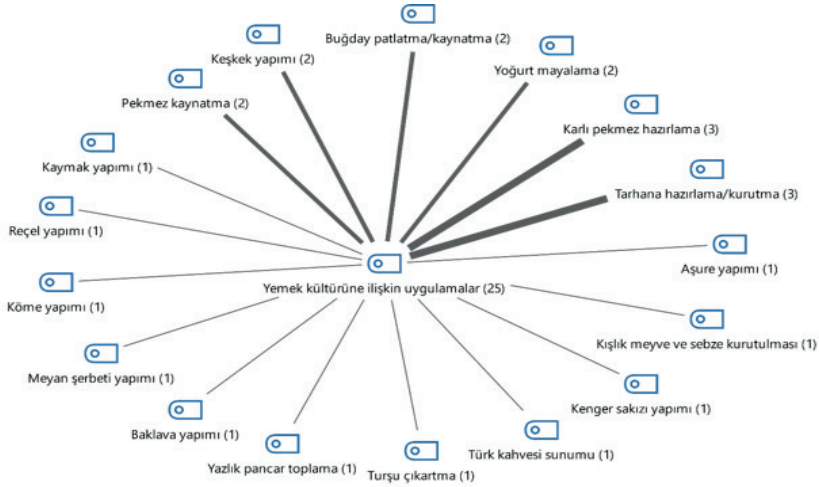

Kullanılan özlü sözler kapsamında ise sıklıkla Karacaoğlan’dan ve Yunus Emre’den örnekler verilmektedir. Örneğin çocukların okulu için obaya gelen öğretmene Yaman dede “Evet, öğretmen oğlum, Yunus da der ya; İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir, sen kendini bilmezsin, ya nice okumaktır. Bu hesap, biz de çocuklarımızı tabiatın içinde kendini tanıyacağı kadar yetiştirmeye çalıştık” (Ç7: 00.48”) ifadelerini kullanır. Bir diğer bölümde Yaman dede oğulları ile konuşurken “Ne güzel demiş Karacaoğlan! ‘Kaşın çatı kalemdir, mağrur olma bu âlemdir, diyeceğim bir selamdır’” (Ç9: 9’ 22”) der. Kimi zaman da tekerlemeler, bilmeceler ya da ninniler söylenir. Bu doğrultuda örneğin tarlada pıtrak bitkisini birbirine atan Kiraz, Maysa, Bulut, Günseli ve Bulut’un arkadaşı kendi aralarında şu tekerlemeyi seslendirir “Dere boyu pıtrak, gelin kızlar oturak, Ne oturak, Ne durak Pıtrak’ı Duman’a atak!” (Ç17: 3’ 34”). Diğer bir bölümde ise arabacı başı panayıra çocukları davet ederken şu bilmeceyi sorar: “Maalesef yarın başka yerlere gideceğim ama şimdi soracağım bilmecenin cevabını bulursanız, geldiğinizde size bir sürprizim olabilir. Geceleri fener, gündüzleri söner. Yarına kadar zamanınız **var düşünün bakalım**” (Ç44: 1’ 48”) der. Diğer alt kategorilerle karşılaştırıldığında en sıklıkla ele alınan kategorinin sözlü kültüre ilişkin uygulamalar olduğu, bu doğrultuda çizgi dizinin hemen hemen her bölümünde sıklıkla herhangi bir sözlü kültür ürününe vurgu yapıldığı da görülmektedir.

Yemek Kültürüne İlişkin Uygulamalar

Maysa ve Bulut adlı çizgi dizi “kültürel miras öğeleri” açısından değerlendirildiğinde yemek kültürüne ilişkin uygulamalara dair ulaşılan kodlar Şekil 4’te belirtilmiştir.

Şekil 4. Yemek Kültürüne İlişkin Uygulamalar Alt Kategorisine Ait Kodlar

Yemek kültürüne ilişkin uygulamalar incelendiğinde ise Şekil 4'te görüldüğü üzere tarhana hazırlama/kurutma, karlı pekmez hazırlama, kaymak yapımı, buğday patlatma/kaynatma, keşkek yapımı, pekmez kaynatma, yoğurt mayalama, reçel, köme, meyan şerbeti, baklava yapımı, yazlık pancar toplama, turşu çıkartma, Türk kahvesi sunumu, kenger sakızı yapımı, kışlık meyve sebze kurutulması, aşure yapımı kodlarına ulaşılmıştır.

Söz konusu çizgi dizide tarhana kurutma, meyve-sebze kurutma, reçel yapma, turşu hazırlama gibi Türk kültürünün geleneksel besin saklama ve muhafaza etme yöntemlerinden örnekler görülür. Örneğin ailece gül bahçesinden kışlık gül reçelleri için gül toplarken Seher Teyze "Eee.. Ne yapalım. Koku isteriz, reçel isteriz derler iki gün sonra..." (Ç27: 4' 13") der ya da kış için tarhana hazırlayan aile üyelerine Maysa: "Yaşasın tarhana hazırlanıyor! Anne benim heddiğim nerede?" (Ç3: 9' 01") diye sorar. Ayrıca bir diğer bölümde Maysa ve Güneş Ana kışa hazırlık olsun diye biberleri kurutmak için ipe geçirmektedir (Ç74: 1' 55"):

Maysa: "Nene meyve de kurutacağız değil mi?"

Güneş Ana: "Kurutacağız elbet Maysa kızım. Kış geceleri uzun... Yemişsiz olmaz..."

Maysa: "En çok incir kurutalım nene. Beyaz at kuru inciri çok seviyor"

Fotoğraf 2. Güneş Ana'nın Kışlık Biber Kurutması

Yemek kültürüne ilişkin uygulamalarda ayrıca aile büyükleri tarafından tutumlu olmaya, geleceği düşünmeye, aza kanaat getirmeye de vurgu yapılır. Örneğin yoğurt mayalayan Güneş Ana “Şimdi de var yoğurdumuzu yok yoğurdumuza çalalım... Bazen yok da yararmış insana... Size nasihatim...” (Ç23: 4’ 18”) der. Bununla birlikte özellikle Türk kültüründe önemli yer tutan Türk kahvesi, baklava, aşure, şerbet, keşkek gibi yiyeceklere geleneksel törenler ya da bayramlar eşlik etmektedir. Örneğin bir Ramazan günü iftardan sonra çocuklar şerbet içerler. Daha sonra Bulut “Ah! Çok özlemişim. Biz de meyan şerbeti yapsak ya...” (Ç28: 7’ 30”) der. Yine bir bayram günü yemek hazırlayan Maysa’nın annesi ve Güneş Ana arasında şu diyaloglar geçer (Ç29: 1’ 13”):

Anne: “Of! Keşke baklavayı dünden yapsaydık.”

Güneş Ana: “Tel dolaptan almak yerine taze taze yiyeceğiz.”

Anne: “Yetişmeyecek!”

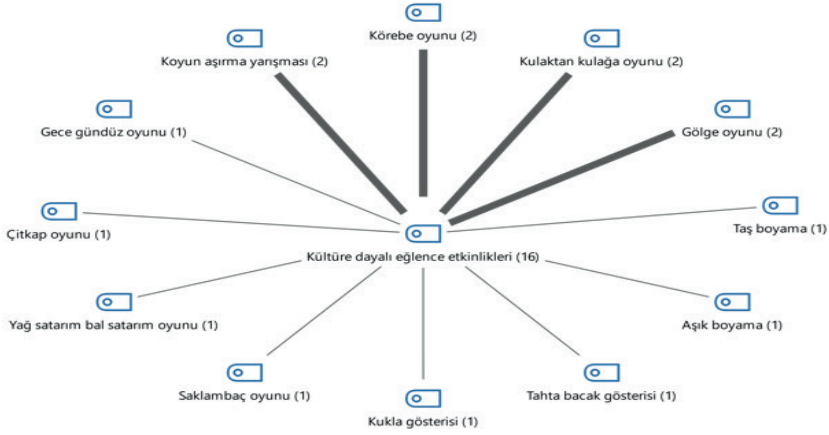
Güneş Ana: “Telaş etme. Bizimkiler bayram namazından gelene kadar biter...”

Görüldüğü üzere genel olarak yemek kültürüne ilişkin uygulamalarda mevsime göre hazırlık yapma, geleneksel besin saklama/muhafaza etme ve törenlerde ya da bayramlarda kültüre özgü yemekler sunma ön plana çıkmaktadır.

Kültüre Dayalı Eğlence Etkinlikleri

Söz konusu çizgi dizi “kültürel miras öğeleri” açısından değerlendirildiğinde kültüre dayalı eğlence etkinliklerine ilişkin uygulamalara dair ulaşılan kodlar Şekil 5’te belirtildiği gibidir:

Şekil 5. Kültüre Dayalı Eğlence Etkinlikleri Alt Kategorisine Ait Kodlar

Maysa ve Bulut adlı çizgi dizide kültüre dayalı eğlence etkinlikleri incelendiğinde ise gölge oyunu, kulaktan kulağa, körebe, koyun aşırma yarışı, gece gündüz, çitkap (çift kap) , yağ satarım bal satarım, saklambaç oyunu, kukla ve tahta bacak gösterisi, âşık ve taş boyama kodlarının oluştuğu görülmektedir. Çizgi dizi de kimi zaman geleneksel çocuk oyunları olan kulaktan kulağa, körebe, yağ satarım bal satarım, saklambaç gibi oyunlara yer verilirken, kimi zaman da âşık ve taş boyama ya da çitkap gibi çocukların yakın çevresinde bulunan doğal unsurlarla eğlence ön plana çıkmaktadır. Örneğin bir kış günü çocuklar köye misafir olarak gelen çocukla dışarıda oyun oynamaktadır. Bulut köye misafir gelen çocuğa dönerek (Ç13: 5' 39"):

Bulut: "Âşıkların boyandığını hiç bilmiyordum".

Misafir çocuk: "Ben de... Babamla gittiğimiz bir köyde öğrendim. Buna şaka diyorlar."

Bulut: "Eeee... Âşıkların boyları kuruyana kadar ne yapacağız?"

Misafir çocuk: "Kulaktan kulağa oynasak?"

Yine bir gün Çınar, Günseli, Bora ve Bulut yörük çadırında birlikte çitkap (çift kap) oynarlar. Bu oyunda da taş kullanan çocuklar bir tartışmaya tutuşur (Ç66: 1' 20"):

Çınar: "Verin bakalım ikişer taş daha!"

Günseli: "Ama çok yakına atıyorsun, öyle olmaz."

Çınar: "Yok öyle bir kural bir kere. İstedğin kadar yükseğe atabilirsin."

Günseli: "Sanki hiç çitkap oynamadık Çınar!"

Türk kültüründe önemli yer tutan Hacivat ve Karagöz ya da gösterim sanatları arasında yer alan tahta bacak gösterisi gibi etkinliklere de yer verildiği görülmektedir. Örneğin bir gün Devran Emmi temsil çadırında bir kukla gösterisi hazırlamaya başlar. Yine bir ramazan günü iftardan sonra çocuklar Hacivat Karagöz'ü izlemeye gider (Ç28: 8' 19").

Fotoğraf 3. Hacivat ve Karagöz Gösterisi

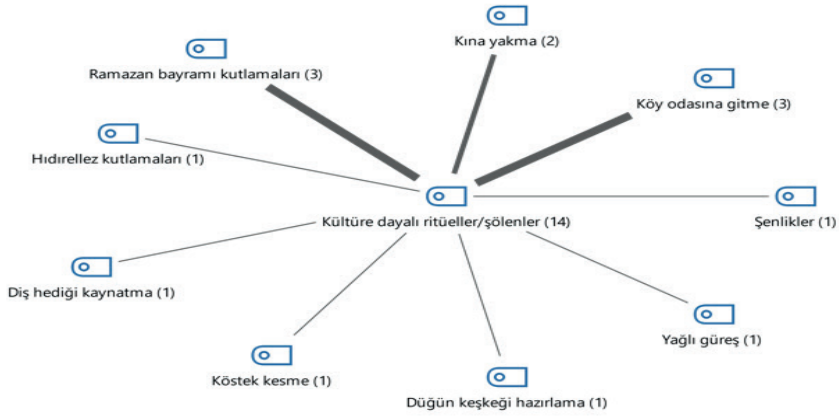

Bir diğer üzerinde durulması gereken husus ise kültüre dayalı eğlence etkinlikleri sadece çocuklar üzerinden kurgulanmamakta yetişkinler de bu süreçte önemli bir unsur olarak kabul görmektedir. Kimi zaman köye gelen Ozan, Günseli ve dede gece gündüz oyununu oynamaya başlarlar (Ç13: 8' 18"), kimi zaman Yaman Dede panayırılarda geçirdikleri zamanları anlatır (Ç44: 6' 35"), kimi zaman da Devran emmi bir kukla gösterisi gerçekleştirir (Ç28: 8' 19").

Kültüre Dayalı Ritüeller/Şölenler

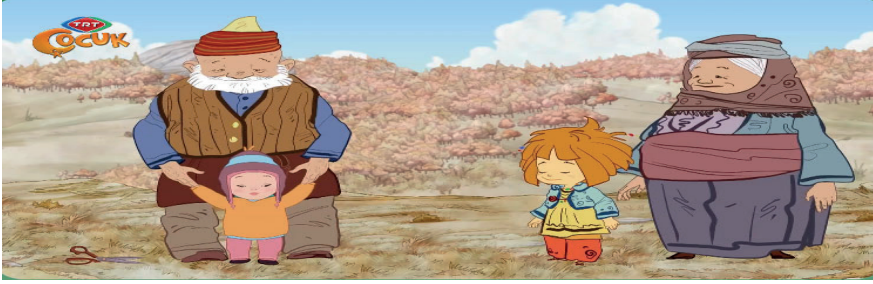
Maysa ve Bulut adlı çizgi dizi "kültürel miras öğeleri" açısından değerlendirildiğinde kültüre dayalı ritüellere/şölenlere dair ulaşılan kodlar Şekil 6'da belirtilmiştir.

Şekil 6. Kültüre Dayalı Ritüeller/Şölenler Alt Kategorisine Ait Kodlar

Maysa ve Bulut adlı çizgi dizi kültüre dayalı ritüeller ve şölenler açısından incelendiğinde Şekil 6’da da görüldüğü üzere köy odasına gitme, kına yakma, diş hediği kaynatma, Hıdırellez bayramı kutlamaları, Ramazan bayramı kutlamaları, köstek kesme, düğün keşkeği hazırlama, yağlı güreş ve şenlikler olmak üzere çeşitli kodların olduğu görülmektedir. Bu kapsamda çocukların gelişiminde ve bakımında diş hediği kaynatma ve köstek kesme gibi kültüre dayalı bazı ritüeller dikkat çekmektedir. Örneğin Güneş Ana bebeğin dişinin çıkması üzerine büyükçe bir kazanda diş hediği kaynatır ve aile üyelerine dağıtır (Ç11: 5’ 03”). Maysa: “Kiraz’ın kardeşine diş hediği kaynatıyoruz. Önce giden en büyük tabağı alır” der. Bunun üzerine Yaman Dede: “Aaa! Dişi çıktı demek... Zaman ne çabuk geçiyor değil mi?” diye devam eder. Sonrasında dede kilimin üzerine çeşitli nesnelere koyar ve bebeğin bunlardan birini seçmesi halinde onun ileride ne iş yapacağını öğreneceklerini belirtir. Bir diğer bölümde Seher, bebeği yürüyemediği için tedirgin olur. Bir gün Maysa bebeğin yürüdüğünü görür ve Güneş Ana’ya haber verir. Bunun üzerine Seher “Acaba bugün yetişir mi ki? Bir adım çöreği yapsaydık” (Ç47: 6’ 14”) der ve adım çöreği hazırlandıktan sonra Yaman dede köstek keser. Ardından Yaman Dede “Köstek dolanmış ayağına, kesilsin çıkmasın yoluna, koşun ağabeyleri, ablaları, açılınsın bebemizin ayakları...” (Ç47: 7’ 17”) manisini okur.

Fotoğraf 4. Yaman Dede'nin Köstek Kesmesi

Kültüre dayalı ritüeller kapsamında dikkat çeken bir diğer husus ise şenlik, düğün ve bayram gibi kutlamalarda gerçekleştirilen etkinliklerdir. Örneğin düğün için Yaman Dede'den yardım isteyen genç bir adam "Yaren ninenin elleri tutmaz oldu. Düğün keşkeği yapmayı da onun gibi bilen yok. Acaba Güneş Ana bize yardım eder mi diyecektik" (Ç59: 3' 24") der. Bir diğer bölümde Hıdırellez kutlamaları için çalı toplayan Bulut "Tam çalılar bağlayacağım sırada geldi üstüne oturdu... Ateşin üzerinden atlayacağız ya bu çalılar onun için..." (Ç 23: 3' 54") ifadelerini kullanır. Ramazan bayramında ise Devran Emmi'nin yanına gelen çocuklar onun elini öpmeye çalışır (Ç29: 2' 08"):

Bulut: "İyi bayramlar Devran Emmi!"

Devran Emmi: "Dur Bulut! Bu ne hız! Önce bayram namazına gidelim de ondan sonra bayramlaşırız"

Çınar: "Köye inmişken çıtır pıtır alacaktık da Devran Emmi..."

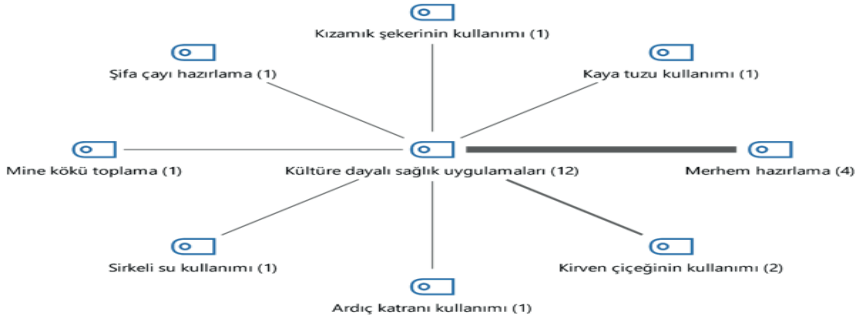
Devran Emmi: "Alırız... Çıtır pıtırız, horoz şekersiz bayram mı olur?"

Görüldüğü üzere söz konusu çizgi dizide kültüre dayalı ritüeller ve şölenler çocukların büyüme sürecinde uygulanan diş hediği kaynatma ve köstek kesmeden; yetişkin erkeklerin sohbet ve oyun alanı olan köy odalarına; düğün ve bayram hazırlıklarından yağlı güreş gibi geleneksel spor dallarına kadar farklı ve geniş bir kapsamda ele alındığı görülmektedir.

Kültüre Dayalı Sağlık Uygulamaları

"Kültürel miras öğeleri" açısından Maysa ve Bulut adlı çizgi dizi değerlendirildiğinde kültüre dayalı sağlık uygulamalarına dair ulaşılan kodlar Şekil 7'de belirtildiği gibidir:

Şekil 7. Kültüre Dayalı Sağlık Uygulamaları Alt Kategorisine Ait Kodlar

Maysa ve Bulut adlı çizgi dizi kültüre dayalı sağlık uygulamaları açısından değerlendirildiğinde Şekil 7’de görüldüğü üzere hayvanlar için merhem hazırlama, kirven çiçeğinin kullanımı, kızamık şekerinin kullanımı, arı sokması için merhem hazırlama, şifa çayı hazırlama, mine kökü toplama, sirkeli su kullanımı, ardıç katranı kullanımı ve hayvanlara kaya tuzu verme gibi kodlara ulaşılmıştır. Özellikle çeşitli bitkilere dayalı doğal sağlık uygulamalarıyla kimi zaman insanların kimi zamanda hayvanların dertlerine çareler aranmıştır. Örneğin Güneş ana koyunlardan birinin hastalanması üzerine ilaç kaynatır (Ç21: 4’ 11”) ya da deve yavrusunun hastalandığını görünce bir ilaç hazırlamaya koyulur (Ç32: 6’ 48”). Ailenin köpeği dumanın hastalanması üzerine Yaman dede ardıç katranının şifa kaynağı olduğunu, ardıç ağacından elde edildiğini ve yaraların çabuk iyileşmesini sağladığını (Ç71: 3’ 22”) belirtir. Ayrıca obadaki keçilerin hastalanması nedeniyle Bulut ve Yaman dede arasında aşağıda belirtilen diyaloglar geçer (Ç74: 04’ 35”):

Bulut: “Son zamanlarda keçiler iştahtan kesildi dedem...”

Yaman Dede: “Hımm... Sütleri de azalmış.”

Bulut: “Bu durumda ne yapmak lazım?”

Toprak dede: “Bana şu tuz heybesini ver hele Bulut!”

Bulut: “Ooo! Kaya tuzunu nasıl da yalıyorlar?”

Toprak dede: “Kaya tuzu iştahlarını açar, sütlerini de artırır.”

Fotoğraf 5. Yaman Dede'nin Hayvanlar İçin Kaya Tuzu Hazırlaması

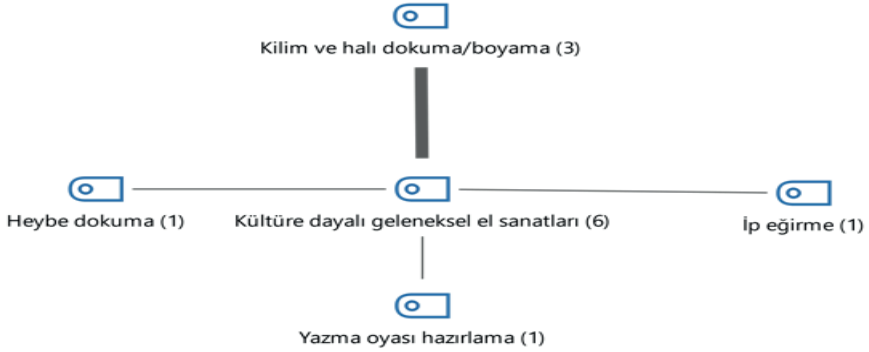

İnsanların yaşadıkları sağlık sorunlarında da sıklıkla doğada yakın çevrede bulunan bitkilerden yola çıkılarak kültüre dayalı çeşitli uygulamaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Örneğin Maysa'nın amcasını arı sokması üzerine Güneş Ana hazırladığı merhemi getirerek “şimdi bunu sürdük mü bir şeyciğin kalmaz” (Ç30: 6' 45") ya da kızamık olan Maysa'ya Seher Teyze kızamık şekeri kaynatarak “Maysa'ya kızamık şekeri kaynattım. Bütün vücudu kızamık attı mı?... İçeri girmeyeyim kusura kalma. Kızamık şekerini yedi mi bir şeyi kalmaz” (Ç17: 2' 19") der. Kiraz'ın kardeşinin hastalanması üzerine Bulut “Bende hediye olarak Kiraz'ın kardeşi için kirven çiçeği bulurum o zaman. Güneş Ana ona çiçekten şurup kaynatır. İyileşir yavrucak. Ama önce Günseli'den kirven çiçeğinin şifalısını nasıl bulurum onu öğrenmeliyim” (Ç4: 3' 36") der. Hastalanan Yaman Dede için ise Devran Emmi “yorgun görünüyorsun. Burası uygun bir yer... İstersen mola verelim... Hem annem de şifa çayı yapar iyi gelir” (Ç38: 3'48") diyerek kervanı durdurmaya çalışır. Görüldüğü üzere kültüre dayalı sağlık uygulamalarında şifa kaynağı daha çok doğada aranmış, geleneksel yöntemler gerek insan gerek hayvan sağlığı üzerinden vurgulanmıştır.

Kültüre Dayalı Geleneksel El Sanatları

“Kültürel miras öğeleri” açısından Maysa ve Bulut adlı çizgi dizi değerlendirildiğinde kültüre dayalı el sanatları uygulamalarına dair ulaşılan kodlar Şekil 8'de belirtilmiştir:

Şekil 8. Kültüre Dayalı Geleneksel El Sanatları Alt Kategorisine Ait Kodlar

Maysa ve Bulut adlı dizi de yer alan kültüre dayalı geleneksel el sanatlarına ilişkin uygulamalar incelendiğinde kilim ve halı boyama/dokuma, heybe dokuma, yazma oyası yapma ve ip eğirme gibi faaliyetlere yer verildiği görülmektedir. Ağırlıklı olarak dokuma ve boyama örneklerine yer verilirken ceviz kabuğu ya da kırmızı çiçeği gibi yine doğadan ve yakın çevreden yararlanılması söz konusudur. Örneğin Yaman dede ve Maysa ceviz kırarken (Ç5: 3’ 46”):

Maysa: “Aaa! Dede ellerin boyanmış”.

Dede: “Boyanmış ya! Cevizin kabuğundan...”

Maysa: “Kına gibi mi?”

Dede: “Evet kına gibi...”

Maysa: “O zaman nenem bundan renk yapsın, kilimleri boyarız.”

Dede: “Tabii... Bak onun için kabukları atmıyorum, burada topluyorum...”

Ayrıca her bir ürünün aynı zamanda bir hikâyesinin ve bu hikâyeye dayalı bir isminin olduğu da vurgulanır. Örneğin bir bölümde Günseli: “Güneş Ana geçen gün konuşmuştuk. Yazma örneği verecektin bana... Hatırladın mı?” (Ç74: 2’ 32”) der. Güneş Ana ise “Hatırlamaz olur muyum? Gel içeriye sandığa bakalım. Gönül dolabı... Mecnun yuvası... Ana güldüren... Kaynana oyası...” diye başlar ve yazma örneklerinin isimlerini sayar.

Fotoğraf 6. Güneş Ana'nın Yazma Örneklerini Göstermesi

Bir diğer bölümde ise Günseli ve Güneş Ana kırmız çiçeğinden bahseder. Güneş Ana kırmız çiçeklerinden elde edilen boya ile kilimlerin parlak ve güzel olduğunu, Günseli'nin de artık kilim dokuyabileceğini belirterek “İşte böyle Gülseli. Biz yıllardır hikâyelerimizi kilimlerin üzerinde anlatırız. Mutluluklarımız, hüznümüz hep kilimlerde” (Ç51: 5' 30") der. Farklı bir bölümde ise Maysa'ya hazırladığı heybe için motif işleyecek olan Güneş Ana Maysa'ya hangi motifin işleneceğini sorduktan sonra “Her motifin bir anlamı, hikâyesi vardır kızım. Mesela kuş motifi özlemi, hasreti; koç motifini bolluğu bereketi anlatır” (Ç68: 8' 40") der.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Maysa ve Bulut adlı çizgi dizi temele alınarak sosyal bilgiler ve hayat bilgisi öğretim programı kapsamında yer alan kültürel miras öğelerinin aktarımı sürecine odaklanılmıştır. Bu kapsamda yemek kültürüne ilişkin uygulamalar incelendiğinde tarhana hazırlama/kurutma, karlı pekmez hazırlama, kaymak yapımı, buğday patlatma/kaynatma, keşkek yapımı, pekmez kaynatma, yoğurt mayalama, reçel, köme, meyan şerbeti, baklava yapımı, yazlık pancar toplama, turşu çıkartma, Türk kahvesi sunumu, kenger sakızı yapımı, kışlık meyve sebze kurutulması, aşure yapımı kodlarına ulaşıldığı görülmektedir. Ayrıca geleneksel el sanatlarına ilişkin uygulamalar incelendiğinde kilim ve halı boyama/dokuma, heybe dokuma, yazma oyası yapma ve ip eğirme gibi faaliyetlere yer verildiği görülmektedir. Bu kapsamda hayat bilgisi öğretim programı incelendiğinde ikinci sınıf “Ülkemizde Hayat” ünitesinde “Yakın çevresindeki kültürel miras öğelerini araştırır. Gelenek ve görenekler, yemek, giyim, kuşam, müzik ve yöresel oyunlar ile ilgili araştırma yapımları sağlar” (MEB, 2018, s. 21) ve sosyal bilgiler öğretim programında ise dördüncü sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir” (MEB, 2018, s.14) kazanımının yer aldığı görülmektedir. Bu doğrultuda çizgi dizide yer alan geleneksel el sanatları ve yemek kültürüne ilişkin uygulamaların

söz konusu öğretim programlarında yer alan kültürel unsurları içerdiği söylenebilir. Ayrıca söz konusu çizgi dizide sözlü kültüre ilişkin uygulamalar açısından sırasıyla hikâye, masal, mani, atasözü, özlü söz, türkü, efsane, tekerleme, ninni ve bilmece kodlarının oluştuğu görülmektedir. Paralel bir şekilde sosyal bilgiler öğretim programında ise “Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir” (MEB, 2018, s. 10) ifadesi yer almaktadır.

Maysa ve Bulut adlı çizgi dizi kültüre dayalı ritüeller ve şöenler açısından incelendiğinde köy odasına gitme, kına yakma, dış hediği kaynatma, Hıdırellez bayramı kutlamaları, Ramazan bayramı kutlamaları, köstek kesme, düğün keşkeği hazırlama, yağlı güreş ve şenlikler olmak üzere çeşitli kodların oluştuğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programında programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar bölümünde “Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir” (MEB, 2018, s.10) ifadesi yer almaktadır. Yine sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında beşinci sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder (MEB, 2018, s.17) ve altıncı sınıf “Birey ve Toplum” öğrenme alanında “Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder” (MEB, 2018, s.20) kazanımları yer almaktadır. Hayat bilgisi öğretim programı incelendiğinde ise birinci sınıf “Ülkemizde Hayat” ünitesinde “Dinî gün ve bayram kutlamalarına istekle katılır” ve ikinci sınıf Ülkemizde Hayat ünitesinde “Dinî gün ve bayramların önemini kavrar. Dinî gün ve bayramların paylaşma ve dayanışmaya etkisi ele alınır” (MEB, 2018, s.21) kazanımlarına yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla çizgi dizide yer alan ve kültürel mirasın önemli bileşenleri olan bu unsurların öğretim programlarıyla nitelikli bir şekilde örtüştüğü görülmektedir. Özellikle kültürün toplumsal birlikteliği sağlama, birlikte yaşama ve dayanışma süreçlerindeki etkin gücü göz önünde bulundurulduğunda öğretim programlarında yer alan bu kazanımların çizgi dizi ile benzerlik göstermesi önem taşımaktadır.

Maysa ve Bulut adlı çizgi dizide kültüre dayalı eğlence etkinlikleri incelendiğinde ise gölge oyunu, kulaktan kulağa, körebe, koyun aşırma yarışı, gece gündüz, çitkap (çift kap), yağ satarım bal satarım, saklambaç oyunu, kukla ve tahta bacak gösterisi, âşık ve taş boyama kodlarının oluştuğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programında ise dördüncü sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır” (MEB, 2018, S.14) kazanımı yer almaktadır. Kazanımın doğrudan ilişkilendirilebilecek olan bu alt kategoriyle çocukların geleneksel çocuk oyunlarını söz konusu çizgi dizide gözlemlemesi, bu oyunlardan hangisinin değiştiği ya da sürekliliğini koruduğunu görmesi, değişimin neden ve sonuçları üzerinde durması önemlidir.

Maysa ve Bulut adlı çizgi dizide dikkat çekici bir diğer unsur ise yerel kültürel miras öğeleri kadar, Japonya ya da Almanya gibi farklı ülkelerin kültürlerine de yer

verilmesidir. Bu yaklaşımın ise özellikle sosyal bilgiler dersinde “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanındaki ve hayat bilgisi dersinde “Ülkemizde Hayat” ünitelerindeki çok sayıda kazanımla ilişkili olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda söz konusu öğeler hayat bilgisi dersinde birinci sınıf “Ülkemizde Hayat” ünitesinde “Ülkemizde, farklı kültürlerden insanlarla bir arada yaşadığımızı fark eder” (MEB, 2018, s.16) ve ikinci sınıf “Ülkemizde yaşayan farklı kültürdeki insanların yaşam şekillerine ve alışkanlıklarına saygı duyar” (MEB, 2018, s.21) kazanımlarıyla ilişkilendirilebilir. Sosyal bilgiler öğretim programı açısından ise dördüncü sınıf “Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır” (MEB, 2018, s. 16); “Farklı kültürlerle saygı gösterir” (MEB, 2018, s. 16) kazanımlarıyla ve beşinci sınıf “Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir” (MEB, 2018, s. 19) kazanımıyla bağlantılabilir.

Görüldüğü üzere Maysa ve Bulut adlı çizgi dizide geçen çok sayıda kültürel miras unsurunun hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan unsurlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Kaldı ki hayat bilgisi öğretim programında yer alan temel yaşam becerilerinden biri “milli ve kültürel değerleri tanıma”, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan temel öğrenme alanlarından biri de “Kültür ve Miras”tır. Ayrıca her iki öğretim programında da anahtar yetkinliklerden biri “kültürel farkındalık ve ifade” olarak tanımlanmıştır (MEB, 2018). Çizgi filmlerin çocuk dünyasını etkileme gücü, çocukların çizgi filmleri izleme sıklıkları ve bir sektör olarak çizgi film endüstrisinin gelişimi göz önünde bulundurulduğunda özellikle öğretim programlarında yer alan kazanımlar ya da kültürel öğelerle ilişki içerisinde olması önemlidir. Bu kapsamda Maysa ve Bulut adlı çizgi dizide yer alan nitelikli ve yoğun kültürel miras öğelerinin çocukların okulda karşı karşıya kaldıkları öğretim programlarının bir izdüşümü olması umut vaat edicidir. Bu durum kültürel aktarım ve kültürel sürekliliğin sadece “okullar” değil, “medya” aracılığıyla sağlanması açısından da önemlidir. Aksi takdirde okullarda öğretim programları aracılığıyla odak haline gelen “yerel kültür ya da ortak kültürel miras öğeleri”nin çocukları etkileme gücü yüksek olan çizgi dizilerde yok sayılması, yozlaştırılması, sıradanlaştırılması ya da hafife alınması oluşabilecek “simetrik” bakış açısını da olumsuz etkileyebilir. Bu kapsamda bireylerin kendi kültürünün diğer kültürler tarafından yerleştirilmesine tamamen izin verilirse, kültürel yanlış okuma, kültürel saldırganlık veya kültürel çatışmalar kaçınılmazdır. Kültürel değişim sürecinde zayıf yerel kültür, bilinçli olarak pohpohlanmaktan ve dışlanmaktan kaçınmalı, kültürel özellikler mümkün olduğunca yansıtılmalıdır (Wang, Han & Xu, 2020, s.1335). Bu doğrultuda Türkiye’de kültürel unsurların çizgi filmler aracılığıyla aktarılma sürecinin ivme kazandığı da görülmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara benzer bir biçimde Maysa ve Bulut adlı çizgi filmin içerdiği kültürel öğeler bakımından kültürel mirasın korunması açısından önemli olduğu (Dursun ve Uzuner Yurt, 2017; Karakuş, 2016) görülmüştür. Karaman ve Yılar (2020) tarafından yapılan araştırmada Niloya adlı çizgi filmin Türk kültürüyle ilişkili birçok halk bilimi öğesini barındırdığı, bu öğelerin gelecek kuşaklara nesillere aktarılması açısından iş-

levsel olarak kullanılabilceği ortaya konmuştur. Ayrıca Aslan ve Yılar (2019) tarafından yürütülen halk bilimi öğeleri açısından Rafadan Tayfa adlı çizgi filmin değerlendirildiği araştırmada da halk bilimleri unsurlarının yoğun bir şekilde yer aldığı, kültürel aktarımda kullanılabilceği belirtilmiştir. Küçük Hezarfen adlı çizgi filmde çok sayıda farklı milli kültür ögesine yer verildiği (Çetin ve Üzer, 2018), Pepee ve Caillou adlı çizgi filmlerde güçlü kültürel bağların izleyiciye aktarıldığı (Özer ve Avcı, 2015), Pepee'nin yerel kültürel değerleri aktardığı (Eşitti, 2016), söz konusu kültürel öğelerin gelecek kuşaklara aktarılmasında ilk sistematik örneklerden biri olduğu (Türkmen, 2012), bu anlamda olumlu görsel ve işitsel unsurlar barındırdığı (Pekşen Akça ve Baran, 2018), Rafadan Tayfa adlı çizgi filmde Türk kültürünün önemle altının çizildiği (Demir, 2019) ve içerdiği yoğun kültürel unsurlar sebebiyle neredeyse modern folklorik anlatı niteliği taşıdığı (Aslan, 2021) belirtilmiştir.

Türkiye'de Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun incelendiğinde 14. maddesinde “genel ve tematik içerikli yayın yapan televizyon kuruluşlarının, çocuk yayınlarında çizgi filmlere yer vermeleri hâlinde, çizgi filmlerin en az yüzde yirmisinin, diğer çocuk programlarının en az yüzde kırkının Türkçe dilinde üretilmiş yapım olması ve Türk kültürünü yansıtması zorunludur” (Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, 2011, s.11389) ifadesi yer almaktadır. Bu kapsamda Küçük Hazerfan, Pepee, Keloğlan, Dede Korkut Hikâyeleri, Niloya gibi Türk kültürünü yansıtan yerli yapım sayısının giderek arttığı görülmektedir. Özellikle ortak kültürel belleğin küçük yaşlarda inşası, ileriki yaşlarda eğitsel süreçler aracılığıyla sürekliliğinin sağlanması ve korunması nitelikli bir kültürel hafıza oluşturması açısından önemlidir. Çizgi filmlerin eğitsel işlevleri düşünüldüğünde kültürel yozlaşma ya da kültürel yabancılaşma süreçlerine direnç gösterecek nitelikli yayınların sayısının artması ise bu yönde atılan önemli adımlardan biridir. Kültürel pratiklerin çocuğa aktarımında öğretim programları aracılığıyla okullarda verilen formal “kültür”e dayalı eğitimin çizgi filmler aracılığıyla pekiştirilmesi önemli bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Araştırma kapsamında aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

- Bu araştırmada hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında kültürel mirasın çizgi filmlerle aktarımı temele alınmıştır. Diğer derslerin öğretim programları göz önünde bulundurularak kapsam genişletilebilir.
- Bu araştırmada hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan çoğu kültürel miras unsurunun Maysa ve Bulut adlı çizgi filmde çocuklara aktarıldığı görülmüştür. Bu kapsamda velilerin ve öğretmenlerin “kültürel aktarım” konusunda söz konusu çizgi filme ilişkin görüşleri incelenebilir.

Kaynakça

- AKBAY, S. (2019). Türkiye’de üretilen çizgi filmlerin kültürü taşıma fonksiyonu içerik ve söylem açısından Pepee örneği [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AKYÜZ, M. H. (2019). Televizyonda gösterilen Türk yapımı çizgi filmlerin kültürel farklılıklar bağlamında incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ALTHEİDE, D. (1996). Process of document analysis. In D. Altheide (Edt.) *Qualitative media analysis*. Thousand Oaks: Sage Pub.
- ASLAN, E. (2018). Dijital kültürde kültür aktarımı: Rafadan Tayfa animasyon dizisinde “Aşure günü” örneği. 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, 3, 329-334, Ordu.
- ASLAN, E. (2021). Animasyon (çizgi film) tarihine kültür aktarımı açısından bir bakış. *Folklor/ Edebiyat*, 27(108), 1059-1074. <https://doi.org/10.22559/folklor.1953>
- ASLAN, O. & Yılar, Ö. (2019). Halk bilimi unsurlarının gelecek kuşaklara aktarımında çizgi filmlerin rolü: Rafadan Tayfa örneği. *Neşehir Hacı Bektaşî Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 646-669.
- ATAN, U. (1995). Animasyonun kültür aktarımındaki yeri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- AYDOĞAN, A.E. (2019). Kültürel öğelerin çizgi filmlere yansması: Pepee ve Cedric örneği [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BASTI, D.D. (2016). Bir çizgi filmin halk bilimi açısından incelenmesi: Pepee örneği [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- BELDAĞ, A., & Kaptan, S. Y. (2017). Arabalar filminin içerdiği değerlere ilişkin bir inceleme. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(2), 487-499.
- BELKHYR, S. (2012). Disney animation: Global diffusion and local appropriation of culture. *International Journal of Human Science*, 9(2), 704-714. <https://doi.org/10.4000/etudescaribennes.5863>
- BOWEN, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- BÜLBÜL, A. (2019). Türk animasyon filmlerindeki karakterlerin, kültürel açıdan incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- CHENG, TL., Brenner, RA., Wright, JL., Sachs, HC., Moyer, P., Rao, MR. (2004). Children’s violent television viewing: Are parents monitoring?. *Pediatrics*, 114, 94-99. <https://doi.org/10.1542/peds.114.1.94>
- ÇETİN, Ş., & Üzer, M. (2018). “Küçük hezarfen” çizgi filminde yer alan millî kültür unsurlarının incelenmesi. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 7(3), 2049-2079.

- DALACOSTA, K., Kamariotaki-Paparrigopoulou, M., Palyvos, J. A., & Spyrellis, N. (2009). Multi-media application with animated cartoons for teaching science in elementary education. *Computers & Education*, 52(4), 741-748. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2008.11.018>
- DEMİR, R. (2019). Türkiye’de çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde dini ve kültürel değerler eğitimi [Yayınlanmamış doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- DÍ GIOVANNI, E. (2003). Cultural otherness and global communication in Walt Disney films at the turn of the century. *The Translator*, 9(2), 207-223. <https://doi.org/10.1080/13556509.2003.10799154>
- DUMAN, G.B., & Gümüštepe, N. (2016). “Dede Korkut Hikayeleri” çizgi filmi üzerine kültür ve dil aktarımı bakımından bir değerlendirme. *Uluslararası Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(8), 5-30.
- DURŞUN, Z., & Uzuner Yurt, S. (2017). Popüler kültür karşısında yerelliğin sunumu: “Maysa ve bulut” örneği. *EKEV Akademi Dergisi*, 69, 117-129.
- EŞİTİ, Ş. (2016). Çizgi filmlerde küresel ve yerel kültürün inşası: Caillou ve Pepee örneği. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 32, 125-144.
- GİROUX, H. A., & Pollock, G. (2010). *The mouse that roared: Disney and the end of innocence*. Rowman & Littlefield Publishers.
- GÜNGÖR, A. C. ve Çolak, A. (2019). Popüler kültür bağlamında çizgi filmlerin kültür aktarımındaki yeri ve önemi: “İstanbul muhafızları” incelemesi. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 59, 923-931.
- HUANG, Y. (2017, January). Study on the transmission of Japanese animation culture. In *2016 2nd International Conference on Economics, Management Engineering and Education Technology (ICEMEET 2016)* (pp. 530-533). Atlantis Press.
- KABA, F. (2014). Çizgi filmlerde grafik ifade ve konu açısından kültürel etkiler: Türk çizgi film örnekleri. *Selçuk İletişim*, 8(3), 163-181.
- KAMACIOĞLU, B. (2017). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Hayao Miyazaki çizgi filmleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(2), 1-18.
- KARAKUŞ, N. (2016). Maysa ve bulut isimli animasyon çizgi filmin kültürel öğeler açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34), s. 134-149
- KARAMAN, H., & Yılar, Ö. (2020). Çizgi filmlerde halk bilimi unsurlarının kullanımı: Nilo-ya örneği. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 149-165. <https://doi.org/10.38089/ekvad.2020.10>
- KAYA, T. (2014). Tematik çocuk kanallarında yayımlanan çizgi filmlerde yerel ve küresel izler. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 63-78.
- KHALİD, H., Meerah, T. S., & Halim, L. (2010). Teachers’ perception towards usage of cartoon in teaching and learning physics. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 7, 538-545. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.10.072>

- LİU, Y., & Liu, J. (2017, July). Research on the cartoon culture and national image construction. In 2017 3rd International Conference on Economics, Social Science, Arts, Education and Management Engineering, Atlantis Press.
- LİN, N. H., & Tzou, S. H. (2015, August). Traditional western art elements in disney animations, elite influence in mass culture through the prism of the frankfurt school. In *International Conference on Cross-Cultural Design* (pp. 252-262). Springer, Cham.
- MOGALAKWE, M. (2006). The use of documentary research methods in social research. *African Sociological Review*, 10(1), 221-230.
- MİLES, M. B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. Sage.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI (2018). Öğretim programları. <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>
- NAZ, S., Rasheed, M., & Rasheed, T. (2018). Effects of hindi dubbed cartoons on students' linguistic patterns and culture. *Global Language Review*, 3(1), 126-135. [http://dx.doi.org/10.31703/glr.2018\(III-I\).08](http://dx.doi.org/10.31703/glr.2018(III-I).08)
- O'LEARY, Z. (2017). *The essential guide to doing your research project*. SAGE Publications Inc.
- OMAR, M. A. M., & Ishak, M. S. A. (2011). Understanding culture through animation: From the world to Malaysia. *Journal Pengajian Media Malaysia*, 13(2), 1-9.
- ORUÇ, Ş., & Teymuroğlu, B. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde çizgi film kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 2(2), 92-106.
- ÖZAYDIN, A. (2020). Animasyon filmlerin sosyal bilgiler dersi öğretim programı bağlamında incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- ÖZER, S. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde çizgi filmlerin kullanımı [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- ÖZER, D., & Avcı, İ. B. (2015). Cartoons as educational tools and the presentation of cultural differences via cartoons. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 191, 418-423. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.355>
- PEKŞEN Akça, R., & Baran, G. (2018). Çizgi filmlerin Türk kültürüne ait özellikler açısından incelenmesi: "Pepee örneği". *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(17), 215-224. <https://doi.org/10.17828/yalovasosbil.433634>
- RADYO ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun (2011). 6211 Sayılı Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6112.pdf>
- RTÜK (2013). Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması sonuçlandı. <https://www.rtuk.gov.tr/turkiyede-cocuklarin-medya-kullanma-aliskanliklari-arastir-masi-sonuclandi/2515>

- RAJ, S., Waskel, B., Sakalle, S., Dixit, S., & Mahore, R. (2017). Effects of cartoon programs on behavioural, habitual and communicative changes in children. *International Journal of Community Medicine and Public Health*, 3(6), 1375-1378. <http://dx.doi.org/10.18203/2394-6040.ijcmph20161456>
- SADİOĞLU, Ö., Turan, M., Dikmen, N., Yılmaz, M., & Özkan, Y. (2018). Değerlerin öğretiminde çizgi filmler: Rafadan Tayfa örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 240-251. <https://doi.org/10.17679/inuefd.333173>
- SANCAR, R. (2017). Rusya, Türkiye ve Kanada yapımı çizgi filmlerin bazı kültürel boyutlar açısından karşılaştırılması [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- SCOTT (1990). *A matter of record, documentary sources in social research*. Polity Press.
- SELANİK Ay, T. & Korkmaz, Ç. (2017). Sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve kültürel öğeler bağlamında "Küçük Hezarfen" çizgi filmi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 49-62.
- ŞENTÜRK, M. (2020). Sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi film kullanımının öğrencilerin, tutum, motivasyon ve akademik başarılarına etkileri [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- ŞENTÜRK, M., & Simsek, U. (2021). Educational comics and educational cartoons as teaching material in the social studies course. *African Educational Research Journal*, 9(2), 515-525. <https://doi.org/10.30918/AERJ.92.21.073>
- TAŞ ALİCENAP, Ç. (2015). Kültürel mirasın çizgi film senaryolarında kullanılması. *TÜBAR-Türk-lük Bilimi Araştırmaları*, 37, 12- 15. <https://doi.org/10.17133/tba.63303>
- TİAN, C., & Xiong, C. (2013). A cultural analysis of Disney's Mulan with respect to translation. *Continuum*, 27(6), 862-874. <https://doi.org/10.1080/10304312.2013.843636>
- TİPA, V. (2014). The animation film, a field of culture interference. *International Journal of Communication Research*, 4(4), 338-342.
- TÜRKMEN, N. (2012). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2), 139-158.
- UÇAN, B. (2018). Türk çizgi filmlerinde kültürel kodlamalar. *Journal of International Social Research*, 11(55), 1134- 1144. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185537283>
- ÜNSAL, B.S. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde «Keloğlan» çizgi filminin kültürel etkileşim ögesi olarak incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- ÜNVER, T. (2002). Bir popüler kültür ürünü: Çizgi film Pokemon [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- WANG, J. (2015, May). Analysis on setting of animated characters modeling in accordance with national traditional culture. In *1st International Conference on Arts, Design and Contemporary Education (ICADCE 2015)* (pp. 433-436). Atlantis Press.

- WANG, L., Han, B., & Xu, G. (2020). Cultural differences in mulan between chinese version and Disney version. *Theory and Practice in Language Studies*, 10(10), 1332-1336. <http://dx.doi.org/10.17507/tppls.1010.22>
- YALÇIN, SS., Tuğrul, B., Naçar, N., Tuncer, M., Yurdakök, K. (2002). Factors that affect television viewing time in preschool and primary school children. *Pediatrics International*, 44, .622-627. <https://doi.org/10.1046/j.1442-200X.2002.01648.x>
- YAPICIOĞLU, G. (2010). Bir popüler kültür ürünü olarak animasyon sinema: Kayıp Balık Nemo, Buz Devri, Wall-E [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- YARALI, T. K., & Avcı, N. (2017). Bir çizgi filmin popüler kültür açısından incelenmesi: Rafadan Tayfa. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(1), 449-470. <https://doi.org/10.19145/gumuscomm.275465>
- YOON, H., & Malecki, E. J. (2010). Cartoon planet: worlds of production and global production networks in the animation industry. *Industrial and Corporate Change*, 19(1), 239-271. <https://doi.org/10.1093/icc/dtp040>
- YOUSAF, Z., Shehzad, M., & Hassan, S. A. (2015). Effects of Cartoon Network on the behavior of school going children (A Case study of gujrat city). *International Research Journal of Interdisciplinary & Multidisciplinary Studies (IRJIMS)*, 1(1), 73-179.
- ZHOU, T. (2016). Analyses of the cultural differences in Chinese and American cartoon movies. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 30, 163-167. <https://dx.doi.org/10.2991/iconfem-16.2016.29>

Ek 1

Bölüm	Süre	Bölüm	Süre
1.bölüm	10.21	44. bölüm	10.44
2. bölüm	13.22	45. bölüm	9.59
3. bölüm	9.54	46. bölüm	10.55
4. bölüm	10.48	47. bölüm	11.57
5. bölüm	9.54	48. bölüm	11.52
6. bölüm	11.04	49. bölüm	11.46
7. bölüm	10.25	50. bölüm	11.57
8. bölüm	10.59	51. bölüm	10.16
9. bölüm	10.33	52. bölüm	10.32
10. bölüm	11.34	53. bölüm	12.16
11. bölüm	10.12	54. bölüm	10.08
12. bölüm	10.06	55. bölüm	10.20
13. bölüm	9.20	56. bölüm	10.30
14. bölüm	10.20	57. bölüm	10.37
15. bölüm	10.03	58. bölüm	10.01
16. bölüm	10.44	59. bölüm	10.50
17. bölüm	10.28	60. bölüm	10.19
18. bölüm	10.09	61. bölüm	-
19. bölüm	9.57	62. bölüm	11.00
20. bölüm	10.37	63. bölüm	11.07
21. bölüm	9.57	64. bölüm	10.15
22. bölüm	10.17	65. bölüm	10.50
23. bölüm	10.21	66. bölüm	11.22
24. bölüm	10.21	67. bölüm	11.17
25. bölüm	10.20	68. bölüm	10.06
26. bölüm	10.08	69. bölüm	11.26

Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kapsamında Kültürel Mirasın Animasyon...

27. bölüm	10.56	70. bölüm	11.11
28. bölüm	10.15	71. bölüm	11.02
29. bölüm	10.12	72. bölüm	11.45
30. bölüm	9.58	73. bölüm	11.30
31. bölüm	10.14	74. bölüm	11.15
32. bölüm	10.23	75. bölüm	-
33. bölüm	10.03	76. bölüm	11.09
34. bölüm	10.06	77. bölüm	11.14
35. bölüm	10.39	78. bölüm	11.11
36. bölüm	10.02	79. bölüm	11.04
37. bölüm	10.52	80. bölüm	12.44
38. bölüm	11.24	81. bölüm	12.42
39. bölüm	10.55	82. bölüm	-
40. bölüm	11.14	83. bölüm	12.30
41. bölüm	11.14	84. bölüm	12.53
42. bölüm	10.22	85. bölüm	11.55
43. bölüm	10.57	86. bölüm	11.48